

Jitka Valečková
Ztráta a znovunabytí dobré vůle u Augustina

Bakalářská práce na FF UK, 2007, 52 str.
Posudek vedoucího práce

Charakteristika

Práce je věnována otázkám svobody rozhodování, hříchu a možnosti volného obratu k dobru podle Augustina. Autorka vychází především z Augustinova relativně raného díla *De libero arbitrio*, jehož tři knihy představují nejméně dvě rozdílné pozice v Augustinově zpracování uvedeného tématu: Jeho původní přesvědčení, že dobrá vůle je jedinou a postačující příčinou sebe samé, je zejména ve třetí knize uvedeného spisu vystřídáno úvahami o zotročující roli špatného zvyku, občasně dokonce zamyšlením nad zděděnou obtížností lidské situace, která rozhodování pro dobro činí od počátku obtížným a jeho realizaci bez Boží pomoci nemožným. V závěru práce jsou přibrána zejména dvě pozdější díla hipponského biskupa, *De diversis quaestionibus ad Simplicianum* (I,2) a *Confessiones*, která představují další radikalizaci Augustinova přesvědčení o podmíněnosti lidského rozhodování k dobru Boží milostí.

Přednosti práce

Autorka si zvolila téma na pomezí filosofie, teologie a psychologie, jehož zpracování u Augustina je dosti nepřehledné. Svou otázku formuluje autorka od počátku velmi konkrétně a naléhavě, totiž zda a jak se člověk uvyklý mravně špatnému jednání může obrátit k dobru. Augustinovu odpověď sleduje v uvedených dílech velmi pečlivě, nuance jeho úvah zachycuje diferencovaně. Právem vyzdvihuje Augustinův důraz na lásku (ve smyslu afektivní motivace), nikoli jen rozumové poznání jako zdroj správného jednání (zejm. str. 26 n.). Vůči Augustinově pozdní odpovědi, která lidské mravní dobro činí zcela závislé na Boží milosti, vyjadřuje v závěru své práce kritickou rezervu (str. 49). Práce je po formální stránce velmi svědomitě provedená, autorčina tvrzení jsou doložená (občasně i originálním zněním textů, ačkoli autorka vycházela převážně z překladů), jazyk práce je kultivovaný.

Nedostatky práce

- Za určitý nedostatek práce pokládám velmi neproblematickou představu o tom, co autorka chápe jako mravní zlo, resp. dobro. Práce vychází z předpokladu, že rozdíl mezi nimi je jasný a rovněž je jasné, co znamená obrátit se k dobru. Mravní dobro je patrně takový čin, který vychází z vůle řídit se tím, co nahlížím jako pravidla stanovená věčnou moudrostí (str. 15nn). Jsou však tato pravidla dostatečně explicitní k tomu, aby mohla jako takové kritérium sloužit? Jsou bezpečně poznatelná? Mohou

být někdy v konfliktu? Podléhají kulturnímu kontextu? Je třeba měřit činy ještě jinými kritérii (kupř. jejich dopadem pro druhé, pravidly platnými v nějaké společnosti atd.)? Jsou opravdu všechny lidské činy jednoznačně klasifikovatelné jako dobré, resp. zlé, nebo mohou být i obojím zároveň měřeno z různé perspektivy? Je možno vždy přesně stanovit, kde se jednající obrátil ke zlu, resp. k dobru? Ví to on sám? Rozhoduje o tom dopad jeho činů? Rozhoduje o tom poměření jeho činů pravidly věčné moudrosti? Kdo je oprávněn takové poměření provést?

- Prokreslení lidského jednání s jeho vrozenými dispozicemi, vlivem výchovy a okolností, nezvolenými motivacemi a těžce postižitelným momentem svobody, která člověka činí za jednání odpovědným, není v práci provedeno zvláště plasticky. Autorka nijak nepřihlíží ani k poznatkům psychologie, ani k složitějším situacím, jak je líčí světová literatura (její příklady jsou dosti černobílé, srv. str. 5), ani k hloubce konfliktu dvojí vůle, jak jej zachycuje sám autor *Vyznání*.

- Autorka na některých místech (patrně pod vlivem článku J. M. Rista) odlišuje jednání svobodné k výkonu dobra od odpovědnosti za vlastní jednání (srv. str. 29), tento rozdíl však nevysvětluje, ačkoli by byl pro pochopení Augustinovy (zejména pozdní) pozice patrně klíčový (člověk není bez Boží pomoci schopen dobra, přesto nese odpovědnost za zlo, které koná).

- Augustin v průběhu svého díla změnil názor na motiv, který přivedl (či vede) člověka k pádu: Jeho ranou představu o hříchu jako nerozumné náklonnosti k dobrům, která lze proti vlastní vůli také ztratit, postupně vystřídala představa hříchu jako pýchy, která popírá lidskou odkázanost na Boha, tj. povahu lidské bytosti jako odvozené a odkázané na cosi jiného, než je sama. Autorka obojí tuto představu ve své práci zmiňuje (str. 9, 17, 33n), nepoukazuje však na vývoj či diskrepanci v Augustinových úvahách, ani se nepokouší obojí výklad harmonizovat.

- Ve své parafrázi myšlení apoštola Pavla (str. 34) autorka hovoří o dualitě „těla“ a „duše“ jako o konfliktu potřeb a žádostí obou těchto prvků v člověku. Tato interpretace však není práva Pavlovým výkladům o „těle“ (*sarx*) a „duchu“ (*pneuma*) jako dvou režimech či dvou silách, do jejichž služeb se člověk staví: buď se nechává určovat myšlením poznamenaným sebestředností a pýchou („tělo“), nebo se dává do služeb úcty k Bohu a solidarity („duch“, resp. „Duch“). Tento pavlovský konflikt ve svém nadindividuálním, kosmickém smyslu byl velmi důležitý v africkém manicheismu, k němuž se Augustin hlásil ve svém mládí a který doživotně ovlivnil jeho způsob myšlení (jakkoli Augustin později opustil manichejská řešení). Domnívám se, že právě manichejská, resp. protimanichejská exegeze Pavlovy teologie je jedním z klíčů k Augustinově nauce o svobodě a milosti.

- Autorka velmi málo čerpá z literatury k tématu svobody vůle a milosti u Augustina (která je mimořádně bohatá). Uvádí jen tři položky sekundární literatury, ani s nimi však patrně nepracovala stejně intenzivně: Knihu H. Arendtové, *The Life of the Mind II (Willing)* sice občasně zmiňuje, nezdá se však, že by ji skutečně vytěžila, navíc ji (patrně nedopatřením) označuje jako „článek“ (str. 36).

- Pokládám za poněkud nepřesné (str. 8 a jinde) překládat *libido* (chtíč) jako „vášeň“ (tomuto českému výrazu spíše odpovídá lat. *passio*). Autorka však tento překlad patrně přejala z existujícího českého překladu Augustinova spisu *De libero arbitrio* R. Hoška. Totéž platí o překladu lat. *vitium* jako „chyba“, které v daném kontextu znamená spíše „neřest“ (str. 32).

Hodnocení

Přes tyto nedostatky pokládám práci za velmi poctivě provedenou, doporučuji ji k přijetí, navrhuji ji hodnotit 1 nebo 2 podle výsledku obhajoby.

Lenka Karfíková
Praha 28. 5. 2007

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Lenka Karfíková', with a long horizontal flourish extending to the right.